

حکایت آب‌انبار و مسجد حصارک

■ آب‌انبار
■ موقعیت: خیابان حصارک

یکی از نمادهایی که از گذشته در حصارک محله جماران به جا مانده، آب‌انباری است در مجاورت مسجد حصارک؛ سازه قدیمی‌ای که خاطره روزهایی را برای اهالی قدیمی جماران زنده می‌کند که آب قنات در آن جاری بود. این آب‌انبار حدود ۲ متر عمق داشت و آب آن از آب قنات جمشیدیه تأمین می‌شد. آب به‌قدری زلال بود که مردم برای آشامیدن و مصارف روزانه از آن استفاده می‌کردند. تا قبل از ساخته‌شدن مسجد، مردمی که برای استفاده از حمام حصارک به سمت بالای جماران می‌آمدند، برای اینکه نمازشان قضا نشود، همان جلو آب‌انبار نماز می‌خواندند. بعدها مسجدی کوچک بالای آب‌انبار ساخته شد که بیشتر شبیه اتاقی بود تا نمازگزاران بتوانند در آن نماز بخوانند. پیشنهاد ساخت مسجد را مرحوم آیت‌الله امام جمارانی داد و با کمک اهالی مسجد که بین مردم به مسجد بالای حصارک معروف است، ساخته شد. مسجد فضایی ساده و حدود ۲۵ متر مربع مساحت دارد و هنوز پابرجاست. خواندن نماز به امامت مرحوم امام جمارانی در این مسجد یکی از خاطرات اهالی حصارک و جماران است.

خاطرات شیرین اهالی از حمام کوچیکه و بزرگه

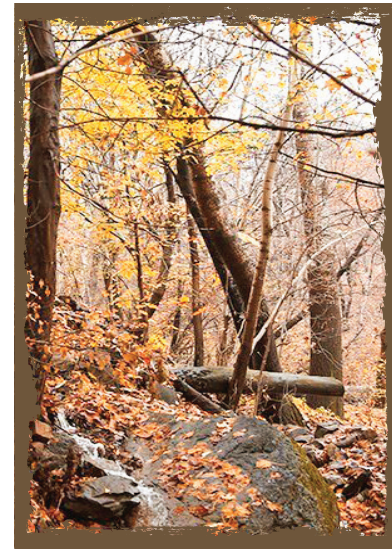

■ حمام
■ موقعیت: خیابان حسنی کیا

جماران هم مانند بسیاری از محله‌های قدیمی حمام عمومی داشت. این حمام در یکی از کوچه‌های فرعی خیابان حسنی کیا بود. آنطور که اهالی محله می‌گویند، حمام جماران معماری زیبایی داشت، گنبدی‌های کاهگلی آن از بیرون دیده می‌شد؛ نمایی که اکنون اثری از آن باقی نمانده و ساختمانی چندطبقه جای آن را گرفته‌است. حمام دو قسمت داشت که اهالی به آنها حمام کوچیکه و حمام بزرگه می‌گفتند. طبق نوبت‌بندی، حمام در طول هفته یک روز برای مردان بود و روز دیگر به زنان اختصاص داشت. آب حمام‌ها از قنات‌های پرآب جماران و جمشیدیه تأمین می‌شد و برای استفاده از آب، حمام را چند پله پایین‌تر از سطح زمین ساخته بودند. جماران حمام دیگری هم داشت که پایین‌تر از تقاطع خیابان‌های تکیه بالا و کوچه قنات و در محله‌ای به‌نام حصارک بود. این حمام، پشت باغ ارشدیر زاهدی بود و معماری خاصی هم نداشت.

جمعی از اهالی جماران در دهه ۳۰ خورشیدی

قصه دره جنی و گنج

■ دره جنی
■ موقعیت: شمال محله جماران

معادن سنگی که در این دره وجود دارد باعث شده بود کارگران زیادی آنجا مشغول کار شوند و درآمد داشته باشند. این سنگ‌ها در ساختمان‌سازی استفاده می‌شد و طرفدار هم داشت. شکوه و زیبایی دره جنی برخلاف نامش زبازد بود. قنات پرآبش سرسبزی و رشد درختان انبوه را به‌دنبال داشت. البته کولی‌های مهاجر از حاشیه تهران در فصولی از سال در این دره ساکن می‌شدند. کولی‌ها چادر می‌زدند و بسیاری از مایحتاج خود را همچون ماست، شیر، نان و خوراک، از روستای جماران تأمین می‌کردند.

این روزها دیگر خبری از دره خوفناک جمارانی‌ها نیست که برخلاف نامش، باشکوه و زیبا بود؛ مجموعه‌ای از خانه‌ها و رستوران‌ها آن را محو کرده است.

زندگی بهتر چندسال از جماران مهاجرت کرد و رفت. ولی نه تنها پولدار نشد که نیازمندتر از قبل به روستا برگشت. یک روز فریادکنان از سمت دره جنی به روستا آمد و با لهجه جمارانی گفت: «اگر بخواید هاده، به اندازه خود جماران هاده» یعنی اگر خدا بخواید روزی بدهد، هر جایی که باشی روزی‌ات می‌رسد. نقل است که وقتی او زار و مغموم به روستا برمی‌گردد، به سمت دره جنی می‌رود و همانجا در کنار درختان خوابش می‌برد. بیدار که می‌شود پایش با مانعی برخورد می‌کند. دقیق که می‌شود، متوجه برق زدن شیئی می‌شود و آن محدوده از زمین را می‌کند و گنج پیدا می‌کند. از آن پس نقل زبانش این جمله بود که برای یافتن گنج و ثروت لازم نیست از روستا برویم؛ همین جا در جماران همه چیز هست. دره جنی، جدا از نامش، دره با برکتی هم بود.

دره جنی جماران در محدوده محله حصارک این روستا واقع است؛ دره‌ای با درختان تنومند و درهم تنیده. شاید همین درختان انبوه چهره این دره را خوفناک می‌کرد و وحشت به دل اهالی می‌انداخت. البته به باور قدیمی‌ها، این دره جن داشت و برای همین به‌نام دره جنی معروف شده بود.

محمد تیموری، از معتمدین محله، روایتی را از دره جنی نقل می‌کند که منشأ ضرب‌المثل معروف در محله جماران شده است: «در گذشته برخی از جوانان برای زندگی بهتر و رسیدن به آرزوهای بزرگ روستا را ترک می‌کردند. یکی از مردان جمارانی با سودای

یادگار قجری در شمال تهران

■ مسجد جامع جماران
■ موقعیت: خیابان شهید حسنی کیا

بنا در چند نوبت باسازی شد تا میزبان گردهمایی‌ها، برگزاری نمازهای یومیه و مراسم آیینی و مذهبی اهالی جماران باشد. علیرضا زمانی، تهران‌پژوه، در این باره می‌گوید: «بنای عهد قجری مسجد جامع جماران برای نخستین بار در سال ۱۳۲۵ شمسی توسط سیدحسن هاشمی علیا باسازی و در دهه ۷۰ نیز یک‌بار دیگر توسط هیأت امنای مرمت شد. مسجد جامع قدیم جماران که حدود ۳۵۰ مترمربع مساحت داشت و با کاشی‌کاری‌های زیبا در دل محله می‌درخشید به دلیل افزایش جمعیت جماران فضای چندانی برای برگزاری مراسم نداشت و کم‌کم جمارانی‌ها به فکر توسعه مسجد افتادند. در روند توسعه مسجد جامع، ابتدا خانه‌ای در غرب مسجد

مسجد جامع جماران، در نزدیکی میدان اصلی این محله، یکی از کانون‌های قدیمی و مهم گردهمایی اهالی جماران است. قدمت مسجد جامع پیشین جماران به سال‌های آغاز دوران حکومت ناصرالدین‌شاه قاجار برمی‌گردد اما بنای مسجد بارها در گذر زمان دستخوش تغییر شده است.

آنطور که در منابع تاریخی آمده در نخستین سال‌های حکومت ناصرالدین‌شاه قاجار بود که محله جماران صاحب مسجد جامع شد؛ مسجدی که البته به دلیل فرسودگی

